

Олена Зельдіна,
доктор юридичних наук, професор,
завідувачка сектору проблем реаліза-
ції господарського законодавства
Інституту економіко-правових дослі-
джень НАН України

Віктор Гришко,
провідний юрист Інституту економіко-
правових досліджень НАН України

УДК 346.13

ВПЛИВ ГОСПОДАРСЬКОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ НА ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

У статті акцентовано увагу на декількох фактах, які неможливо ігнорувати в умовах необхідності залучення інвестицій для забезпечення процесу реформування економіки України. Автори обґрунтовують, що всі державні органи повинні вести постійну роботу і пропонувати рішення, спрямовані на збільшення потоку інвестицій, а не руйнувати діючу систему господарювання й інвестування, яка закріплена Господарським кодексом України.

Ключові слова: Господарський кодекс України, залучення інвестицій, система господарювання, реформування економіки, державні органи.

Питання залучення інвестицій впродовж десятиліть незалежності України є дискусійними. Постійна зміна законодавства України породжує наукові суперечки серед учених і практиків, а також проблеми у процесі залучення інвесторів для вирішення економіко-соціальних проблем України.

Прикриваючись благими намірами, а саме приведенням норм права у відповідність до європейських стандартів, у науковій літературі висловлюються пропозиції про необхідність скасування Господарського кодексу України (далі — ГК). Такий підхід приведе до хаосу у всій системі господарювання, негативно

позначиться на економіці України у цілому.

Питання залучення інвестицій в економіку України мають специфіку, яку необхідно відобразити у нормах права, що регулюють інвестиційну діяльність. Дані питання до кінця не врегульовані законодавцем, що обумовлено прогалинами і нестыковками українського законодавства, недостатньою кодифікацією норм права, тому вимагають зваженого державницького підходу. Все вищезазначене свідчить, що ліквідація налагодженої системи залучення інвестицій приведе до колапсу та не дозволить залучати нових інвесторів й зацікавити для

подальшої співпраці тих інвесторів, які вже працюють в Україні.

Представники влади як центральної, так і місцевої постійно відзначають необхідність і важливість активізації підприємницької діяльності, залучення інвестицій в економіку України. Але при цьому забувають, що одним з основних критеріїв для інвесторів, особливо іноземних, при виборі країни для вкладення інвестицій є законодавча гарантія захисту прав і законних інтересів інвесторів. Завдання законодавця, з одного боку, не втратити ті позитивні досягнення, які є, а з іншого боку, усунути прогалини, недоробки законодавства, що дозволить ефективно, на високому професійному рівні вирішувати питання залучення інвестицій в економіку України.

Питання щодо подальшої долі ГК знайшли відображення в працях низки науковців та практиків, а саме: В. К. Мамутова [1], В. А. Устименко [2 с. 42–52], Р. А. Джабраїлова [2, с. 42–52], О. П. Подцерковного [2, с. 59–68], В. С. Щербини [2, с. 19–25] та ін. Проте взаємозв'язок між подальшою долею ГК та залученням інвестицій в економіку України не отримав належного наукового дослідження.

Мета цієї статті акцентувати увагу на декількох фактах, які неможливо ігнорувати в умовах необхідності залучення інвестицій для забезпечення процесу реформування економіки України.

По-перше, законодавство провідних європейських країн (Німеччина, Франція та ін.) демонструє тенденцію кодифікації норм права, тому курс України на приведення національного законодавства у відповідність до норм законодавства ЄС вимагає від державних органів України «йти в ногу» з європейськими тенденціями, а не в зворотному напрямку. Саме кодифікація дозволяє об'єднати процеси систематизації, поновлення, упорядкування законодавства. «Об'єднання в кодифікації упорядкування і оновлення законодавства дозволяє розглядати її як найбільш докладну вищу форму правотворчості» [3]. Кодифікація, з одного боку, є операцією з метою зведення різномірних правових норм у форму єдиного цілого [4, с. 84], а з іншого — забезпечує високий ступінь досконалості

законодавства, сприяє його вивченню і застосуванню.

Про це свідчить досвід Німеччини, Франції, Австрії, які нещодавно модернізували свої кодекси, що регулюють господарську діяльність, суттєво доповнивши їх. І економіка цих країн знаходиться на більш високому рівні, ніж у нас [1].

По-друге, інвестор, особливо іноземний, хоче в одному нормативно-правовому акті побачити необхідні йому норми права, а не вишукувати їх у розрізних джерелах. На сьогодні потік інвестицій в Україну зменшується, а нам **пропонують ще ускладнити діяльність інвесторів, перемістивши норми права, які містяться в ГК, до різних нормативно-правових актів.** Однак не зрозуміло, чи такий недержавний підхід обумовлений недалекою позицією, чи це цілеспрямовані дії на зниження інвестиційного потенціалу України. Кодифікація дає можливість комплексно, а не вибірково вирішувати проблеми правового регулювання і забезпечити єдність змісту і форми, оскільки за допомогою кодексу можливо і зібрати воедино величезну кількість норм права про інвестиційну діяльність, і вдосконалювати їх з урахуванням економічних перетворень в Україні, що відбуваються. Кодекс — це форма, але форма не є щось другорядне, яке не впливає на зміст. «Кодекс як форма організовує зміст, сприяє гармонізації, консолідації, компактизації законодавства і тим самим його вдосконаленню» [5, с. 7]. Кодифікація дозволяє вирішити проблеми розрізненості норм права про інвестиційну діяльність, їх суперечливість тощо. «Перш за все необхідно докласти значних зусиль, щоб поліпшити структуру самого господарського законодавства: за можливістю ліквідувати невиправдану множинність його норм і нормативно-правових актів, їх розрізненість і суперечливість, оскільки навіть деякі фундаментальні поняття в різних актах трактуються по-різному» [6, с. 12].

По-третє, доцільність модернізації ГК з урахуванням сучасної економічної ситуації в Україні не викликає сумніву. Причому необхідно об'єднати принцип стабільності законодавства і доцільність

усунення застарілих норм права. Однак не треба забувати, що модернізувати необхідно не тільки ГК, а й інші кодифіковані нормативно-правові акти України (Цивільний кодекс України, Податковий кодекс України тощо), оскільки практично всі кодифіковані нормативно-правові акти України приймалися в економічних реаліях, які відрізняються від сьогоденної ситуації. Також не треба забувати, що Уряд неодноразово вносив зміни і доповнення до Податкового кодексу України, й при цьому Мін'юст не говорить про необхідність декодифікації податкового законодавства, ґрунтуючись на тому, що норми Податкового кодексу України застаріли і потребують приведення у відповідність до економічних реалій.

Модернізація (фр. *modernisation*, від *moderne* — новітній, сучасний) — це удосконалення, поліпшення, оновлення, зміна чого-небудь, приведення його у відповідність до сучасних вимог і норм, показників якості [7, с. 402, 433, 534; 6, с. 6]. За останні кілька років термін «модернізація» почали вживати і використовувати щодо права. «Уся та різноманітність завдань, які необхідно вирішувати на нинішньому етапі, повною мірою охоплюється поняттям «модернізація господарського законодавства». Тому є підстави вважати, що модернізація цього законодавства — це адекватна відповідь на ті виклики, які постали перед ним у сучасних умовах» [6, с. 5]. Модернізація господарського законодавства передбачає не просто підвищення якості законодавства або додання нових можливостей правового регулювання, а підвищення його ефективності за рахунок формування нових типів взаємодії.

По-четверте, абсолютно незрозуміло, навіщо розносити по різних законах норми, які кодифікувалися, систематизувалися десятиліттями. Якщо, на думку прихильників ідеї скасування ГК й перенесення окремих норм до інших нормативно-правових актів, мають місце норми, які обов'язково треба зберегти, то набагато простіше, за наявності серйозних аргументів, скасувати «непотрібні» норми ГК і залишити тільки ті, які, на їх думку, треба зберегти. Проте, незважаючи на аргументи і факти, що під-

тверджують згубність декодифікації норм права, прибічники цієї ідеї наполягають виключно на скасуванні ГК. Зокрема Є. А. Гетьман розглядає декодифікацію як процес, відповідно до якого нормативно-правові акти на зразок законів, що прийняті після відповідного кодифікаційного закону без урахування принципів положень останнього і без внесення до нього певних змін, по-новому регулюють суспільні відносини. Декодифікація має негативний характер, оскільки замінює всі принципів положення, які були розроблені і враховані кодифікацією [8, с. 14].

По-п'яте, суб'єкти господарювання, інвестори постійно наполягають на необхідності забезпечення державою сталості, стабільності норм права, що регулюють господарську діяльність. Постійні зміни «правил гри» негативно сприймаються суб'єктами господарювання, інвесторами і викликають негативну реакцію бізнес-середовища, що неодноразово спостерігалось при попередніх спробах скасувати ГК. Навіщо ж постійно ставати на ті самі граблі. Ефективність правового регулювання залежить не тільки від якості правових норм, а й від умов, у яких функціонує право. Норми права, що постійно змінюються, негативно позначаються на економічному розвитку суспільних відносин, інвестиційному іміджі України [9, с. 60].

І. М. Товкун зазначає, що «... незважаючи на задекларованість у базових законах та міжнародних договорах принципів та норм, безпосередньо спрямованих на надійний правовий захист іноземних інвестицій, податкове та митне законодавство України жодним чином не спрямоване на захист прав інвесторів, що суттєво відрізняє його від законодавства європейських країн, основною метою якого є мінімізація податкового та митного навантаження на інвестора» [10, с. 41]. У цьому зв'язку доцільно зазначити, що саме ГК України має норми права, спрямовані на захист прав інвесторів.

По-шосте, необхідно враховувати, що скасування ГК дозволить нечесним на руку чиновникам скористатися плутаниною і прогалинами в законодавстві, що неминуче виникнуть у цій ситуації.

У пресі день у день вказується про збільшення рівня корупції в країні. І це одна з тих проблем, про яку слід потурбуватися державним органам і запропонувати реальне вирішення цієї злободенної проблеми, а не грати на руку корупціонерам.

По-сьоме, на сьогодні в державі є багато проблем, які потребують негайного вирішення, що можливо у випадку неухильного виконання норм чинного законодавства України. Таким чином, органи державної влади повинні забезпечити неухильне виконання діючих норм права, а не займатися скасуванням, перенесенням та іншим перетасуванням норм права.

Підбиваючи підсумок, необхідно зазначити, що руйнування набагато простіше, ніж будівництво. На сьогоднішній день дуже багато проблем у сфері економіки і права, які вимагають комплексних,

неординарних рішень для збільшення інвестиційних надходжень. Саме в цій сфері все державні органи повинні вести постійну роботу і пропонувати рішення, спрямовані на збільшення потоку інвестицій, а не «висмоктувати з пальця» надумані аргументи для руйнування діючої системи господарювання й інвестування.

На даному етапі розвитку України стоїть завдання приведення законодавства України у відповідність до європейських стандартів. Проте ЄС не вимагає руйнування всіх позитивних надбань нормотворчості в Україні. Риторика європейських політиків свідчить про необхідність модернізації існуючої правової системи України з урахуванням європейських стандартів, а не руйнування існуючої системи залучення інвестицій в економіку України.

Список використаних джерел

1. Мамутов В. К. Не распылять, а консолидировать // Закон и бизнес. — 2008. — № 15. — С. 11.
2. 10 років застосування Господарського кодексу України: сучасний стан та перспективи вдосконалення кодифікації: зб. доп. наук.-практ. конф. (Київ, 14 листоп. 2014 р.)/гол. ред. кол. О. П. Подчерковний. — О. : Юрид. літ., 2014. — 400 с.
3. Зайчук О. В., Онищенко Н. М. Теория государства и права. Академический курс: учебник. — Київ : Юринком Интер, 2006. — 688 с.
4. Кабрияк Р. Кодификация. — М. : Статут, 2007. — 475 с.
5. Мамутов В. К. Важное направление правового обеспечения экономики — кодификация: науч. доклад / НАН Украины, Ин-т экономико-правовых исследований. — Донецк : Юго-Восток, 2009. — 34 с.
6. Концепция модернизации хозяйственного законодательства на базе Хозяйственного кодекса Украины (Проект) // Економіка та право. — 2006. — № 2. — С. 5—16.
7. Большая Советская Энциклопедия: (в 30 т.) / гл. ред. А. П. Прохоров. — 3-е изд. — М. : Сов. энцикл. — 1974. — Т. 16. — 616 с.
8. Гетьман С. А. Кодифікація законодавства України: поняття, особливості, види: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.01 // Харк. нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2010. — 20 с.
9. Зельдіна О. Р., Гришко В. В. Поняття та напрями модернізації господарського законодавства // Юридична Україна. — 2015. — № 7—8. — С. 58—61.
10. Товкун І. М. Законодавче регулювання захисту іноземних інвестицій в Україні // Право та інноваційне суспільство. — 2014. — № 1 (2). — С. 38—42.

Зельдіна Елена, Гришко Виктор. Роль Хозяйственного кодекса Украины в привлечении инвестиций.

В статье акцентировано внимание на нескольких фактах, которые невозможно игнорировать в условиях необходимости привлечения инвестиций для обеспечения процесса реформирования экономики Украины. Авторы обосновывают, что все государственные органы должны вести постоянную работу и предлагать решения, направленные на увеличение потока инвестиций, а не разрушать действующую систему хозяйствования и инвестирования, которая закреплена Хозяйственным кодексом Украины.

Ключевые слова: *Хозяйственный кодекс Украины, привлечение инвестиций, система хозяйствования, реформирование экономики, государственные органы.*

Zeldina Olena, Gryshko Viktor. The role of the Commercial code of Ukraine attracting investments.

In the article noted that the question of attracting investments for decades of independence Ukraine is debatable. Constant change of legislation Ukraine creates scientific debate among scholars and practitioners, as well as problems in attracting investors to resolve economic and social problems in Ukraine.

The authors indicate that under the cover of good intentions, namely bringing legal norms into line with European standards in the scientific literature expressed suggestions about the need to abolish the Economic Code of Ukraine. This approach will lead to chaos in the whole economic system, adversely affect the economy of Ukraine in general. Officials in, both central and local, constantly point out the need and importance of business activity, attracting investment in Ukraine. But they forget that one of the major criteria for investors, especially foreign, in selecting countries for investment is the legal guarantee of rights and legitimate interests of investors. The task of the legislator, on the one side, not to lose the positive achievements that have, on the other side, to eliminate the gaps, shortcomings of legislation that will effectively, in a professional manner to resolve the issue of attracting investment in Ukraine.

In the article indicated that codification provides an opportunity to comprehensive, not selective solve problems of legal regulation and ensure the unity of content and form, as with the Code and possibly put together a huge amount legal norms on investment and improve them according occurring economic transformation Ukraine. Constant changes «rules» are perceived negatively by investors and cause negative reaction of the business environment and allows dishonest officials on hand to take advantage of the confusion and gaps in legislation that inevitably occur in this situation.

Keywords: *Commercial Code of Ukraine, attracting investment, economic system, economic reform, public authorities.*